

FEMEIA ȘI SUFRAGIUL UNIVERSALE

FEMEIA MĂRII de Henrik Ibsen ● TEATRUL TV. ● Data premierei: 17 iunie 1991 ● Regia artistică: Olimpia Arghir ● Lumini: Vasile Hărasenciu ● Sunetul: Cristian Lupu ● Ilustrația muzicală: Lidia Danciu ● Decoruri: Dumitru Georgescu, Ruxandra Bărsan ● Costumele: Eugenia Botănescu ● Director de imagine: Cristian Müller ● Distribuția: Valeria Seciu, Virgil Ogășanu, Alexandru Repan, Virgil Andriescu, Lelia Ciobanu, Delia Nartea, George Alexandru.

Între piesele demonstrative ale lui Ibsen, Femeia mării e, poate, cea mai puțin didactică. Unora dintre exegeții dramaturgului care a schimbat la față teatrul european, mutându-l, ca o viitură, dintr-un secol într-altul, această dramă cu sfârșit-fericit le pare chiar a-tipică, pe de-o parte pentru că plonjeul psihologic propus de autor atinge, încă de la primele scene, abisul, pe de alta pentru că între vibrația poetică a textului și finalul lui e o contradicție vădită, și la nivel logic și la nivel stilistic.

De aceea, și din alte pricini, Femeia mării se joacă destul de rar, și la noi și aiurea. Pare însă evident faptul că, față de cristalina construcție a Norei, această sirenă rătăcită printre muritori seamănă cu un fel de răsfrângere cu unghi schimbat, ca o anamorfoză. Într-o altă casă de păpuși, mobilată de această dată cu copii străini aflați la vîrstă critică a ieșirii din adolescență, locuiește o femeie frumoasă și tristă, măcinată de imposibilitatea (a ei și a celorlalți) adaptării. Are de toate: soț, situație socială, liniște; are însă și o viață a ei, secretă, obsesivă, imaginară, care scurtcircuitează mereu comunicarea cu cei apropiați. Egal cu sine însuși, Ibsen mai complică țesătura relațiilor cu o serie de teme paralele: fiicele vitrege ale Aelidei sînt minate de dorința de a sparge lanțurile conformismului, fiecare după propria putere. Totodată, însă, ele îl leagă pe doctorul Wangel, tatăl lor, de casa depărtată de lume în care trăiesc, o contradicție interioară manifestată printr-un permanent șantaj sentimental. Bollet, fiica cea mare, face obiectul unei negocieri ce repetă, pînă la un punct, situația mamei vitrege: e cerută în căsătorie de un bărbat pe care nu-l iubește, dar care o poate scoate din pustietatea pe care n-o mai suportă ș.a.m.d.

Îndrăgostită de o imagine care e mai puternică decît cotidianul «menajer», cu toată aparenta sa siguranță, Aelida se lasă tîrîtă în evazionism și e pusă de Ibsen într-o situație limită: aceea de a se confrunta cu propria-i fantasmă. În momentul culminant, al alegerii, caracterul biruie temperamental, așa zice după un model

care e mai degrabă logic decît firesc. Dreptul de a alege «liber» o vindecă spontan de maladia depărtărilor marine, iar tragedia pierde orice șansă, în vreme ce poezia se destramă ca o nălucă, înlocuită de o situație uluitoare, tocmai pentru că e ortodoxă. La anii acțiunii piesei, dreptul femeii «de a alege liber» năște, dacă vă amintiți, lupte de stradă.

Greu de montat e Femeia mării din două pricini: pentru că fascinația exercitată de eroină depinde în mod determinant de cantitatea de magnetism al actriței; și pentru că regizorul e obligat să elaboreze cu mare știință a dozajului răsturnarea finală, astfel încît teza acesteia să se estompeze (sau, de ce nu!, să se accentueze). Să aibă deci o idee foarte clară despre rosturile propriului său demers scenic.

Ce ne oferă montarea Olimpiei Arghir! Mai întii, posibilitatea nedorită, și neobișnuită pentru această rubrică, de a repovesti piesa în scris, în speranța că măcar cîțiva telespectatori ar putea înțelege că e vorba despre un Ibsen, chiar dacă a-tipic. În al doilea rînd, o distribuție în bună măsură tentantă, centrată pe o interpretă cu o forță charismatică dovedită: Valeria Seciu. Pare de aceea cu atît mai greu de înțeles de ce marea actriță e dirijată să rezolve rolul printr-un soi de abulie bolnăvicioasă, și de ce Virgil Ogășanu (care are chiar un scurt moment de strălucire în prima scenă a confruntării cu Aelida) nu reușește să treacă pragul expoziției unui caracter. Cu siguranță nu e vina actorilor. «Să ne ferescă Dumnezeu de regia care se vede!», cum ar zice Ion Sava.

lată că și pe micul ecran s-a deschis stagiunea teatrală. Cu un experiment, cel puțin din punct de vedere economic. O revistă (și o editură), dintre acelea cărorora pare să le meargă bine, Românul, a sponsorizat producția unei ecranizări: Gheorghe Cătălina de Gala Galactiion a devenit astfel îl osîndesc jurații? de Octavian Sava și Cornel Todea. Plecînd de la constatarea că «teatrele din capitală și din țară se îngheșuie să realizeze montări de consum, unele de o calitate artistică îndoielnică», directorul general al editurii respective, domnul Petcu, în argumentul ce justifică investiția, (în paginile PANORAMICULUI Radio TV), ne asigură că «televiziunea încearcă o demonstrație în favoarea culturii». Acum, desigur, gestul editurii e binevenit și sperăm să folosească drept exemplu și altora, la fel de generoși; nu cred însă, — urmînd și scena de scîndură și

Fiindcă ne plimbăm nejustificat prin palate somptuoase (cînd e vorba de umila bunăstare a unui medic de provincie), scena tîrguirii micuței Bollet se petrece la Athénée Palace, într-o costumație de «les années folles», prima scenă dintre surori e un nou prilej de exhibare a sînilor Deliei Nartea, care (sîni) par să facă adevărată carieră TV. Mai mult, în pofida imaginii atent speculate de Cristian Müller, Bollet și bătrînul ei profesor-curtezan își fac confidențe în Catedrala Sfîntul Iosif (dac-am fi cîcotași, am zice că nordicii nu prea sînt catolici), ba chiar fermecătorul dascăl Repan are fantezia de a întrerupe rugăciunea pe care suava domnișoară o face Sfîntei Fecioare, pentru a o obliga, necivilizat, să-i dea replica întreruptă ilogic, la mijloc.

În mod sistematic, tinerii actori (George Alexandru, Lelia Ciobanu) își recită textul cu o emfază inexplicabilă, fără a reuși să concureze însă, nici pe departe, poza de celuloid a lui Virgil Andriescu; el pare a poseda tot ce e necesar pentru rol, în afara vibrației lăuntrice.

Una peste alta, nimic nu se încheagă, tensiunea se spulberă sub condurii gingaș mîngiații de mare ai eroinei ce se plimbă la nesfîrșit pe dig; îmbrăcămîntea ei e cel puțin neinspirată, dacă nu dizgrațioasă; poezia trăită a textului se ciocnește fără speranță de artificialitatea categorică a decupajului regizoral. Ne întrebăm, dezolați, la final, dacă Ibsen e acest autor desuet care povestește lacrimogen despre sirene-gospodine, cînd de fapt tema sa arzătoare e cea a «sufragiului universal».

Nu, fără discuție, nu despre Ibsen e vorba. A fost o greșeală de tipar în Panoramicul Radio-TV. Nimic mai străin de Ibsen, acest taifun psihologic al teatrului modern, decît kitschul.

DESCHIDERI, INERȚII, APROXIMAȚII

pe cea de televiziune cu aceeași consecvență — că, cel puțin din punct de vedere repertorial (ce să mai vorbim de punctul de vedere artistic!) o comparație obiectivă poate înclina balanța în favoarea televiziunii. Cu foarte puține excepții, pînă și spectacolele preluate din teatre pe micul ecran, din ianuarie în septembrie, dădeau, invariabil, senzația unor copii sfîngace și dezmembrate. Dar asta e o paranteză.

Ar fi însă de deslușit în intenția redacției de teatru a televiziunii o schimbare de direcție sau măcar de ton! Încă nu ne putem pronunța. La nivel strict repertorial, am fi visat un debut de stagiune mai ferm, mai curajos, mai reprezentativ pentru piesa românească. Dramaturgie vorbind, îl osîndesc jurații? face serie cu alte ecranizări similare, începute în perioada «de tristă amintire»; cele care ar putea fi numite «restituirii», Dacă atunci seria avea o justificare, un Sađoveanu ui-

fat putind să înlocuiască [doar cu profit minim, dar cu profit] ineptele scenarii despre agronomi, doctorițe și ștergerea diferențelor dintre șaț și oraș, dacă atunci marele repertoriu clasic și contemporan era aproape imposibil de abordat fără compromisuri inacceptabile, dacă atunci, deci, opera minoră a majorilor morți avea măcar avantajul de a reaminti unui public obosit că există și cultura, de care omul se poate agăța ca înecatul de pai, astăzi procedeu pare pur și simplu inerțial. Fiindcă o navelă de-a dreptul banală, semnată Gala Galaction, nu face decât să marcheze, o dată în plus, ezltările și inhibițiile față în față cu un program posibil.

Autorii, între argumentele lor din aceiași săptăminal, ne atrag atenția asupra gestului umanitar al jurnalistului cu vederi democratice Pișculescu, jurnalist ce s-a transformat mai apoi în scriitorul care folosește ca material înfimplarea adevărată din 1904. Din păcate, tot autorii insistă și asupra faptului că această povestioară maniheistă nu e un text semănătorist. Asta ar fi o problemă de discutat numai în cazul fericit în care dramatizarea [afit de neizbutită] n-ar scoate la lumină tocmai păcatele pline de bune intenții ale unui soi de literatură care era deja desuetă la momentul scrierii sale, darmită acum.

Filmul de televiziune, avind ca realizatori principali pe regizorul Cornel Todea, directorul de imagine Cristian

Müller, scenograful Virgil Popa și costumiera Eva Szantai, este însă unul onest, dovedind atenție și rigoare în distribuție [se detașează vădit aici, fără mari eforturi fiindcă piesa nu le-o cere, Teodora Mareș, Valentin Uritescu și Gheorghe Visu], curaj în desenul ferm și totuși subtil al relațiilor, elaborare în ținuta imaginilor, chiar dacă ritmul narațiunii ar fi putut fi mai strins. De remarcat și înțința regizorului de a puncta planul personajelor secundare și chiar episodice, pentru a crea o atmosferă credibilă în țesătura atit de didactică a ofertei dramaturgice. Chipuri prinse bine și luminate cu volum, fie și într-o replică, în atitudini sau intenții mute, par să semnaleze un pas necesar pe calea limpezirii mijloacelor specifice teatrului TV.

Cit despre alegerea conacului și muzeului de la Golești drept cadru scenografic, nu putem spune decât că ele au slujit fericit intențiile realizatorilor. Scuzată fie-ne atunci acribia, însă acest cadru specific oltenesc — adecvat în totul prozei lui Galaction — nu are nimic de-a face cu costumele concepute de doamna Szantai pentru Teodora Mareș, costume evident moldovenești. Dacă dezacordul semnalează o intenție de lărgire, de generalizare a «spațiului de respirație» al povestirii, atunci generalizarea e năvă. Dacă e fără nici o intenție, e pur și simplu o gafă.

Ce se poate însă spune despre Conu Leonida față cu reacțiunea? Cit de mare nevoie ar fi fost de un Caragiale, și la televiziune și pe scenă! Regizorul Nae Cosmescu a reușit performanța, cel puțin rară, de a avea la dispoziție doi mari actori români în plină forță, posedind toate datele pentru o creație memorabilă (și pentru ei și, mai ales, pentru noi), spre a obține treizeci de minute de plictiseală fără speranță, uluitoare de-a dreptul. Cum ar zice Topirceanu la începutul unei alte toamne, «Mă cuprinde o tristețe...» etc.

Plecind de la o idee de regie cu adevărat profitabilă, aceea de a alcătui un medalion «în lucrare», prin intermediul unui interviu secționat de fragmente exemplificatoare, înfînirea cu Petre Gheorghiu s-a diluat, treptat, din pricina lipsei de nerv a întrebărilor celor două interlocutoare. Și e păcat; cu siguranță au rămas, și de această dată, mai multe și mai interesante lucruri nerostite decât cele ce s-au rostit. Metoda ar putea fi însă validată, pentru că e fundamental necesar să se păstreze, de la marii noștri actori, nu numai imaginea lor scenică, ci și înțința lor omenească, fixată în mărturiile lor de creație. E aici un secret [banal] pe care nu mă pot abține să nu îl divulg: un interviu bun se naște nu din lăudarea interviuatului, ci din incitarea lui.

MIRUNA RUNCAN

«BIEȚII ACTORI!»

Chiar așa cum spuneți, d-le T. Caranfilii: «Bieții actori!». Numai că noi i-am căna nu doar pentru replicile pe care erau obligați să le rostească, în trecut, ci și pentru faptul că nici după moarte nu se bucură de respectul cuvenit. Ca dovadă, li se poate schimba numele la înfimplare, pînă și într-o emisiune ce se vrea de «cultură cinematografică»! Am numit Virstele peliculei [din 26 iulie 1991] unde — comentind imaginile filmului Viața învinge — dvs. credeți că George Vraca se află între Vasile Valentinianu și Irina Răchiteanu! Probabil că de Valeriu Valentinianu nici n-ați auzit, chiar dacă el a rămas în istoria culturii acestei țări ca unul dintre marii interpreți ai lui Hamlet.

La urma urmelor de ce numai crainicele să aibă dreptul să șflicească numele actorilor cum le vine la gură, sau numai dl. Hamza de la Actualități să se poată face de rîs confund ndu-l pe regizorul Andrei Șerban cu criticul Raul Șorban [nu Șerban, cum zis-a respectivul!] și

apoi cu regretatul compozitor Radu Șerban, cînd și dvs., într-o emisiune — ce-i drept — «culturală», puteți fi la aceeași înălțime!

V. P.

«DĂNILĂ PREPELEAC»

Ultima premieră a Teatrului de Păpuși din Cluj a provocat stupeoare. Cei care nu citiseră povestirea lui Creangă n-au înțeles nimic [cazul publicului «de bază» — coplii]. Ideea că și cel mai sârman cu duhul are, dacă vrea, ac de .cojocul diavolului, s-a risipit în confuzia gesturilor, a strigătelor și a muzicii. Spectatorii adulți au trebuit să dezlege o ghicitoare scenică. Prin urmare, n-am avut parte nici de haz, nici de feerie, nici de povăț și nicidecum de revelația metaforei. În concluzie, putem spune că în competiția cu

Satana a cîștigat cei din urmă. Mulți copii începuseră să plîngă, iar însoțitorii lor se priveau nedumeriți — ar fi părăsit bucurios sala, dacă spațiul le-ar fi permis. Nici năzdrăvanul personaj shakespearian — de la care și-a luat actualul său nume teatrul de păpuși clujean — n-ar fi reușit să provoace erori cu mai mult succes.

Dramatizarea povestirii și regia spectacolului sînt semnațe de Traian Savinescu, vechi colaborator al acestui teatru. Scenografia lui Mihai Ciupe a înviorat puțin plictisul zgomotos conceput de regie; se pot aprecia culorile și luminile — din păcate, însă, cu efect în vid.

Eșecul lui Dănilă Prepeleac e o nouă dovadă a faptului că Teatrul de Păpuși are tot mai multă nevoie de profesioniști, de oameni care să respecte coplii și, la fel de mult, arta.

MONICA GHEȚ

ABONAMENTELE PE ANUL 1992 LA REVISTA «TEATRUL AZI» SE POT FACE ÎNCEPÎND CU LUNA DECEMBRIE 1991. POZIȚIA REVISTEI ÎN CATALOGUL DE PRESĂ EDITAT DE RODIPED S.A. PE 1992 ESTE 258.

COUPE